

Att använda film i lärandesyfte

Patricia Diaz, gymnasielärare i engelska och spanska

Film och filmatisering omnämns på flera ställen i läroplanen för såväl grundskolan som för gymnasieskolan, bland annat i kurs- och ämnesplanerna för svenska, engelska, bild, musik och de samhällsorienterade ämnena (Skolverket, 2022). Där framgår att eleverna ska få ta del av till exempel skönlitteratur och fiktion samt skildringar av livet förr och nu genom såväl text som film. Undervisningen ska även bidra till att eleverna får uttrycka sig genom olika estetiska uttrycksformer. Enligt kursplanerna i svenska och biologi ska eleverna få framställa, tolka och presentera text och andra estetiska uttryck. Dessutom ska de dokumentera sina undersökningar med hjälp av olika uttrycksmedel och sedan använda sig av sin dokumentation i diskussioner och samtal. Det är skolans ansvar att se till att eleverna kan använda sig av modern teknik för att söka kunskap, kommunicera, skapa och lära (Skolverket, 2022). Med dagens användarvänliga digitala verktyg blir det enklare att låta eleverna använda sig av modern teknik. I den här texten ligger fokus på hur lärare och elever kan skapa egna filmer för att till exempel berätta, dokumentera, återkoppla, instruera och lära.

Filmmediet har länge använts i undervisningen i olika lärandesyften. Vanligtvis används film i undervisningen för att beskriva, informera om eller visualisera skeenden för eleverna i klassrummet genom att läraren visar film eller kortare videoklipp som till exempel illustrerar eller informerar om ett moment kopplat till ämnet. Ofta kombineras filmen med efterföljande reflektion, diskussion och/eller textskrivning i syfte att fördjupa lärandet. Arbetssättet förekommer i de flesta klassrum och det finns många olika digitala resurser som syftar till att tillhandahålla och utveckla arbetet med film i skolan. Kombinationen av de senaste årens snabba digitala utveckling och nya formuleringar i skolans styrdokument banar dock väg för fler användningsområden att använda film i undervisningssammanhang. Att låta eleverna göra egna filmer i undervisningen kan vara ett sätt för dem att utforska omvärlden, dokumentera sitt arbete eller presentera den kunskap de tillgodogjort sig. Om man tittar på några återkommande förmågor i kunskapskraven oavsett kurs eller ämne så ser man bland annat att eleverna ska få utveckla förmågan att beskriva, förklara, resonera, kommentera, redogöra för, formulera och uttrycka sig (Skolverket, 2022).

Enligt läroplanen är det skolans uppgift att främja elevernas utveckling genom en varierad och balanserad sammansättning av innehåll och arbetsformer. Eleverna ska utveckla sin förmåga till eget skapande i till exempel bild, text och form och ges

möjlighet att pröva, utforska och gestalta olika kunskaper och erfarenheter (Skolverket, 2022). Att variera arbetsgång och redovisningsmetoder i undervisningen är en viktig del i detta arbete och i flera kurs- och ämnesplaner, till exempel svenska och samhällskunskap, nämns att eleverna ska få använda olika presentationsverktyg och presentationsformer. Att använda filmmediet kan tillföra variation samt stötta och komplettera den övriga undervisningen.

Med den digitala utvecklingen följer nya möjligheter och utmaningar kopplade till undervisningen. Som lärare är det viktigt att reflektera över hur skolan kan förhålla sig till att internet, sociala medier och videoklipp är en naturlig del av elevernas vardag. Enligt rapporten ”Eleverna och internet 2016” har 95 procent av mellanstadieeleverna, 99 procent av högstadieeleverna och 98 procent av gymnasieeleverna en smart mobil. I samma rapport framgår det även att 95 procent av mellanstadieeleverna och 98 procent av högstadie- och gymnasieeleverna använder internet dagligen hemma (Alexanderson, 2016). Många elever ägnar mycket tid åt att både titta på och själva publicera videoklipp på nätet. Enligt rapporten Eleverna och internet 2016 är att se filmklipp på YouTube den populäraste aktiviteten som dagens elever ägnar sig åt på internet (Alexanderson, 2016). Många elever är dessutom vana vid att kommunicera i sociala medier och att i dessa sammanhang använda sig av rörlig bild och ljud. Med det dock inte sagt att de vet hur rörlig bild kan användas i ett lärandesyfte. Att vara en aktiv användare av olika medier innebär inte att eleverna automatiskt utvecklar kunskaper om att använda dem på ett medvetet, säkert och kritiskt sätt. Skolan spelar en viktig roll i att utveckla elevernas medvetna användning av och kritiska inställning till olika medier.

Olika sätt att använda film i undervisningen

I de flesta elevgrupper finns en stor variation sett till hur och när eleverna lär. I skolans ansvar ligger att anpassa undervisningen för alla elever. Därför behöver läraren planera undervisningen så att eleverna förses med olika alternativ för att lära. Genom att använda sig av film i undervisningen kan eleverna få möjlighet att uttrycka sig på flera olika sätt, exempelvis genom bilder, tal och text samt kombinationer av dessa. Enligt avhandlingen ”Berättandets möjligheter - multimodala berättelser och estetiska lärprocesser” (Andersson, 2014) stimuleras eleverna på ett annat sätt när de får sammanfoga det mer traditionella berättandet med mer moderna resurser som till exempel ljud och (rörlig) bild. Om man i skolan skapar en stimulerande berättarmiljö, där eleverna både får lyssna till andras berättelser och själva får berätta, placeras deras språkinläring i ett meningsfullt sammanhang. Det kan till exempel innebära att äldre elever delar med sig av sina berättelser till yngre.

Film för dokumentation av lärande och formativ återkoppling

Som lärare är det viktigt att anpassa arbetssätten och arbetsformerna i undervisningen så att eleverna får möjlighet att, på olika sätt, visa vad de kan och vad de behöver utveckla. Att låta elever skapa filmer för att presentera kunskap de har tillgodogjort sig ger dem möjlighet att visa sina förmågor på ett annat sätt än genom att exempelvis skriva texter, göra prov eller redovisa muntligt. Detta brukar vara särskilt positivt för de elever som inte kommer till sin rätt i mer traditionella bedömningssituationer.

Film kan också användas för att dokumentera elevernas presentationer eller gemensamma diskussioner. På så vis kan både läraren och eleverna ta del av inspelningarna i efterhand och tillsammans gå igenom vad som gjordes bra och vad som behöver utvecklas. Sett ur ett lärandeperspektiv är det en stor tillgång att få möjlighet att se och höra sig själv på film. Att få reflektera över sin prestation kopplat till uppgiftens syfte är värdefullt ur lärandesynpunkt; det som gjordes bra synliggörs och utvecklingsområden ringas in. Detta kan göras såväl individuellt som tillsammans med andra, beroende på uppgiftens karaktär. Som lärare måste man se till att skapa en trygg lärandemiljö där eleverna känner sig bekväma med att bli filmade samt noggrant överväga hur och i vilket syfte det filmade materialet används. Läs mer om vad som gäller på [Integritetsskyddsmyndighetens hemsida](https://www.sko.se/Integritetsskyddsmyndighetens-hemsida).

En del lärare återkopplar till eleverna direkt i den filmade presentationen. Detta kan göras genom att infoga en textruta som dyker upp i den del av presentationen som man vill kommentera. När eleven tittar på sin presentation och kan koppla återkopplingen direkt till det som visas blir det tydligt för eleven vad som var bra och vad som kan förbättras. Enligt Dylan William (2013) kan återkoppling enbart anses vara effektiv när eleverna dels förstår den och dels får möjlighet att bearbeta den. Genom att dokumentera och återkoppla på elevens arbete på detta sätt förstärker och effektiviserar man arbetet med att ge återkoppling.

Eleverna kan även filma sig själva när de övar inför muntliga redovisningar, diskussioner eller debatter och ge varandra kamratrespons. Många elever lär sig mycket genom att till exempel få titta på en inspelning av sin redovisning. Att sedan få återkoppling från en klasskamrat och/eller läraren och därefter få möjlighet att göra förändringar och förbättringar kan ytterligare utveckla lärandet. Inom språkämnen är det även värdefullt med inspelningar för att utveckla uttal, intonation och språkmelodi samt för att dokumentera den egna språkutvecklingen. Att filma för att dokumentera lärande kan användas i många ämnen, till exempel elever som utför NO-laborationer, övningar på idrotten eller skapande i slöjd.

Filmade instruktioner och förklaringar

Genom att filma och dela en instruktion eller genomgång kan läraren ge en större möjlighet för eleverna att lära i sin egen takt. En inspelad genomgång möjliggör för eleven att pausa, tänka efter, spola tillbaka, lyssna och titta igen. Eleverna har också möjlighet att ta del av undervisning som de missat på grund av frånvaro. En annan fördel med en inspelad genomgång är att eleverna är vana vid videoformatet och att det ofta tilltalar dem.

Även eleverna kan producera filmer med utgångspunkt i det centrala innehållet som sedan kan användas för att instruera och förklara för andra elever, antingen inom den egna gruppen, på skolan eller i samarbete med andra skolor. Filmerna kan även publiceras på nätet för att delas med andra, stimulera andra elevers tankar, fungera som utgångspunkt för samtal och väcka lusten att lära mer. När eleverna själva skapar material som kommer att användas av andra känner många elever större ansvar för att innehållet ska vara innehållsrikt, genomarbetat, intressant och underhållande.

Flipped classroom

Ett begrepp som ofta nämns i sammanhanget är ”flipped classroom”. Arbetssättet är relativt vanligt förekommande i svenska skolor och går under olika benämningar, till exempel flipped classroom, flippad undervisning eller flippat lärande. Enkelt förklarar förser lärare sina elever med förinspelade videor, podcasts eller annat material som eleverna tar del av som förberedelse inför lektionen. Tiden i klassrummet som tidigare ägnades åt lärarens genomgångar eller föreläsningar används istället till interaktiva övningar där läraren leder och stöttar eleverna när de på olika sätt aktivt arbetar med ämnesinnehållet. Klassrumstiden används för att säkerställa att eleverna utvecklar kunskap och förståelse och till att diskutera med lärare och klasskamrater, vilket enligt Dylan Wiliam (2013) är en viktig strategi i det formativa arbetet.

Enligt SKL:s rapport ”Bättre skolresultat med flippat lärande - teorier, fallstudier och praktiska erfarenheter” (2016) är det aktiva lärandet grunden för ett flippat lärande. Med aktivt lärande avses i rapporten att eleverna aktivt deltar i lärandeprocessen. Enkelt uttryckt handlar det om att få eleverna att göra saker och att vara medvetna och närvarande i det de gör. Det kan handla om att, enskilt eller i grupp, arbeta med att analysera och lösa problem. I rapporten hänvisas till studier som visar att ett individuellt aktivt lärande före en genomgång, och därefter i grupp i klassrummet, resulterar i ett fördjupat lärande, bättre förståelse och ökade möjligheter för eleverna att överföra sin kunskap till nya områden.

För den enskilde eleven är den stora fördelen med arbetssättet att både läraren och de andra eleverna finns tillgängliga under lektionen där det aktiva arbetet sker. Att flippa

kan bidra till en mer likvärdig undervisning då eleverna får hjälp och stöttning i klassrummet och inte behöver förlita sig på hjälp hemifrån.

Det finns förstås utmaningar kopplat till flippad undervisning och användandet av till exempel videogenomgångar. Som lärare behöver man fundera över frågor som:

- Kan man förutsätta att eleverna har tillgång till tekniken?
- Hur får man eleverna att ta del av materialet innan lektionen?
- Är det rimligt att eleverna arbetar med skolarbete utanför den faktiska lektionstiden?

Ett sätt att både uppmuntra till och säkerställa att eleverna tagit del av videoklippen är att även låta dem svara på frågor kopplade till innehållet. Dessa frågor kan antingen ställas direkt i videoklippen eller i ett separat forum, till exempel via en lärportal, ett frågeformulär eller via ett digitalt responssystem. Det finns även digitala verktyg i vilka man kan ställa frågor direkt i videoklippen som eleverna behöver svara på innan de kan gå vidare, exempel på sådana verktyg är Scalable Learning, Vizia och EdPuzzle. Genom att läraren i förväg fått ta del av elevernas svar underlättas även det formativa arbetet då läraren kan planera lektionen baserat på elevernas förkunskaper.

Modern teknik för att skapa film

Man behöver inte ha en enhet per elev för att arbeta med egenproducerad film utan man kan alternera mellan vilka elever och grupper som får använda den tillgängliga utrustningen under lektionerna. De allra flesta har någon gång filmat något med sin mobiltelefon eller surfplatta, en teknik som fungerar bra i undervisningssammanhang. Nedan listas några vanligt förekommande filmtekniker som kan användas inom ramen för undervisning idag.

- **”Vanlig film”** - man filmar ett eller flera kortare klipp med mobil eller surfplatta och kan sedan om det behövs använda något videoredigeringsverktyg för att sätta samman de kortare klipp till en längre film.
- **Skärminspelning** - man spelar in röst över till exempel en presentation eller en instruktion av ett digitalt verktyg.
- **Animation** - man använder ett animationsprogram- eller app för att skapa animerad (tecknad) film. Det finns många olika sorters appar att tillgå för surfplattor och mobiltelefoner. Inom animation kan man även använda sig av **stop motion-teknik**; man fotar flera fotosekvenser av till exempel riktiga ler-, pappers- eller Legofigurer i olika positioner och sätter dem sedan samman i snabb följd med hjälp av någon stop motion-app så att det ser ut som att figurerna rör sig. Hitta rätt app för ändamålet via till exempel skolappar.nu.

- **Whiteboardfilm** - man filmar när man skriver eller ritar på en whiteboard eller ett papper och berättar om och förklarar det som växer fram. Det finns många olika stöd att använda för att fästa, luta och vinkla mobilen eller surfplattan när man ska filma eller fota. Man kan rigga mobilen eller surfplattan i klassrummet och filma en genomgång vid en whiteboardtavla. Eller så riggar man mobilen eller surfplattan ovanför ett papper och filmar ovanifrån. På så vis slipper man synas i bild. Det finns även appar och program där skärmen blir som en digital whiteboard på vilken du kan rita, lägga in bilder, tal, text och film. (Se texten ”Skärminspelning - så fungerar det” för förslag på appar.)
- **Automatiskt genererad film** - man använder antingen en webbaserade resurs eller en app som automatiskt genererar film av det material som man lägger in. Ett exempel är Animoto (finns även som app), en användarvänlig resurs där man kan infoga bilder och videoklipp och sedan lägga på text och musik för att med ett klick skapa en film av materialet. Andra alternativ med liknande funktion är Google Photo och Biteable.

Sammanfattning

I den här texten har vi tittat på hur egenproducerad film kan användas för att variera och komplettera undervisningen, till exempel för att instruera, dokumentera och återkoppla. Eleverna kan även använda film som ett estetiskt uttryck för att till exempel berätta och beskriva. Förhoppningsvis har du fått en del tankar kring hur du kan använda dig av filmmediet på fler sätt i undervisningen där det kan stötta elevernas lärande på olika sätt.

Referenser

Andersson, Märtha (2015). ”Berättandets möjligheter: Multimodala berättelser och estetiska läroprocesser” Luleå tekniska universitet, Institutionen för konst, kommunikation och lärande, Pedagogik språk och Ämnesdidaktik.

Alexanderson, Kristina (2016). ”Eleverna och internet 2016 - Svenska skolungdomars internetvanor” Stiftelsen för svenskt internet

Barker, Daniel (2013) Flipped Classroom - det omvända arbetssättet. Natur & Kultur

Brånebäck, Karin (2013) ”Nyborjarguide till att flippa” kilskrift.blogspot.se
<http://kilskrift.blogspot.se/p/din-nyborjarguide-till-att-flippa.html> Hämtad 2016-12-01

Hylén, Jan (2016). ”Bättre skolresultat med flippat lärande” Sveriges Kommuner och Landsting

Skolverket, (2022) ”Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2022”

Wallberg, Helena (2015). Återkoppling för utveckling - från förmedling till handledning. Gothia Fortbildning

Wiliam, Dylan (2013). Att följa lärande: formativ bedömning i praktiken. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur